

Kırsal alanın tanımlanması, kır ve kent ayrımı

**Dünyada insanların
yaşam alanları**

```
graph TD; A[Dünyada insanların yaşam alanları] --> B[Kırsal alanlar]; A --> C[Kentsel alanlar];
```

Kırsal alanlar

Kentsel alanlar

Kırsal alanın tanımlanması, kır ve kent ayrımı

Yeryüzünde yerleşilmiş mekanın tümü fonksiyona göre kullanım alanları halinde örgütlenmiştir. Yerleşme de, böyle bir fonksiyonel tür olarak, konut mekanının örgütlenmesi ve dağılışıdır.

Genellikle daha sıkışık bir şekilde organize olmuş şehrsel yerleşmeler mekân bakımından daha az yer kaplarlar. Dünyanın en şehirleşmiş ancak şehirlerinin banliyö şeklinde yayılma gösterdiği ülkelerinden Amerika Birleşik Devletleri'nde bile şehrsel yerleşmelerin kapladığı alan tüm yüzölçümünün yalnızca % 3-4 kadardır.

Kırsal alanın tanımlanması, kır ve kent ayrımı

Buna karşılık, kırsal arazi kullanışları daha fazla alan kaplarlar. Kırsal alan deyiminin içine, buralarda yer alan ve en küçük birim olan çiftliklerden başlayıp köye kadar uzanan yerleşmelerdeki yalnızca binalar değil, aynı zamanda bunların çevreleri, bahçeleri, tarlaları ve tarım dışı başka fonksiyonları da girmektedir.

Kırsal alan
neresidir?

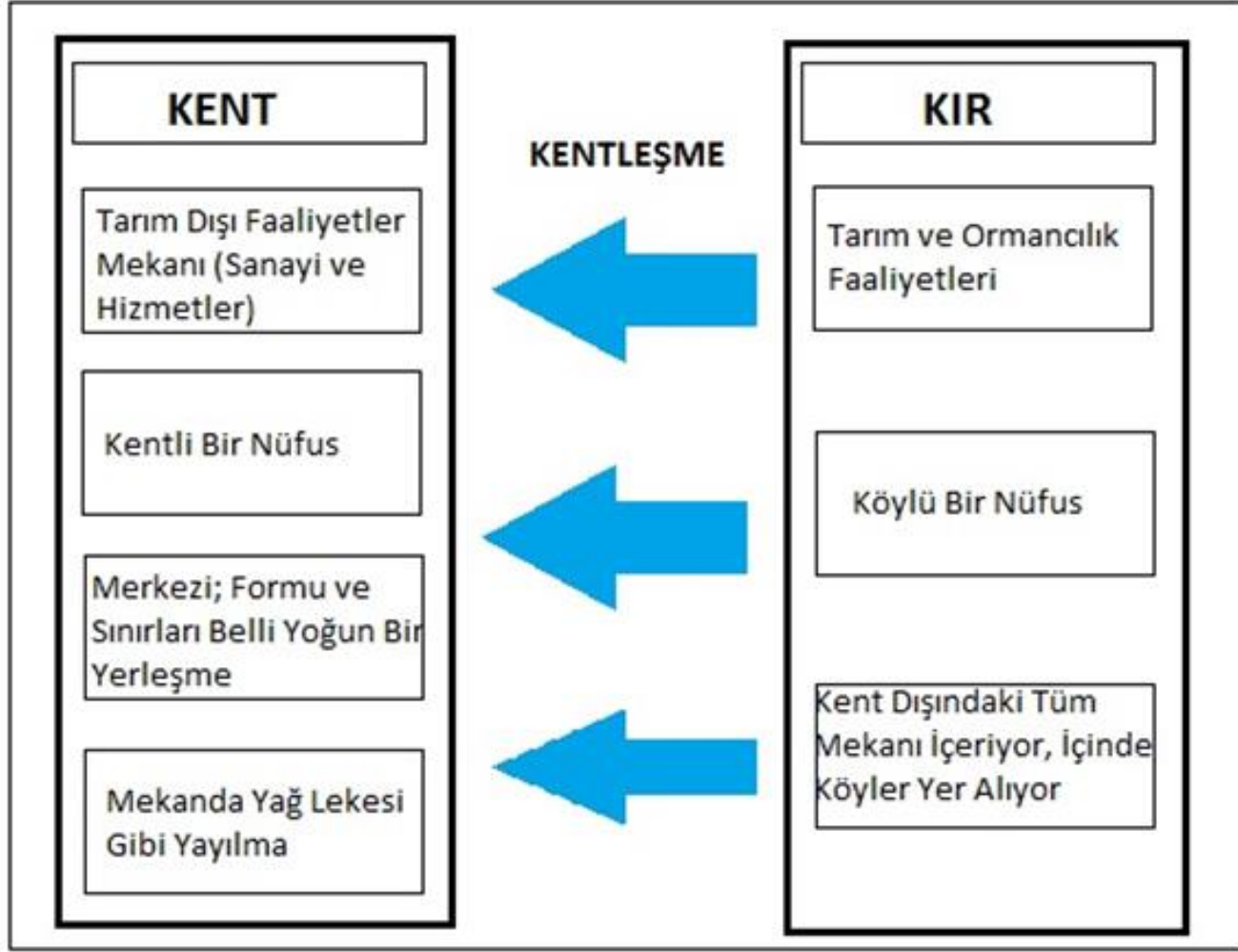

Kırsal alanın tanımlanması, kır ve kent ayrımı

En genel bir tanımlama ile kırsal alan deyiminden; bir ülke içindeki köy yerleşmelerinin tamamı anlaşılmaktadır. Kırsal nüfus ise, bu alanda yaşayan kişileri ifade etmektedir.

Bir başka tanımlamaya göre; *“Ekonomik nitelikteki etkinliklerin ağırlıkla doğal kaynakların değerlendirilmesine dayandırıldığı, yüzyüze ilişkilerin göreceli olarak daha yaygın olduğu, yaşama kurallarının büyük lde gelenek ve göreneklere göre biçimlendiği, teknik ve teknolojik gelişmeler ile ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerin daha yavaş ve dolayısıyla gecikmeli olarak gerçekleştiği ortamlar”* kırsal alanlardır.

Kent-Kır Kavram Çiftinin Temsili

Kaynak: Tekeli, 2016: 26.

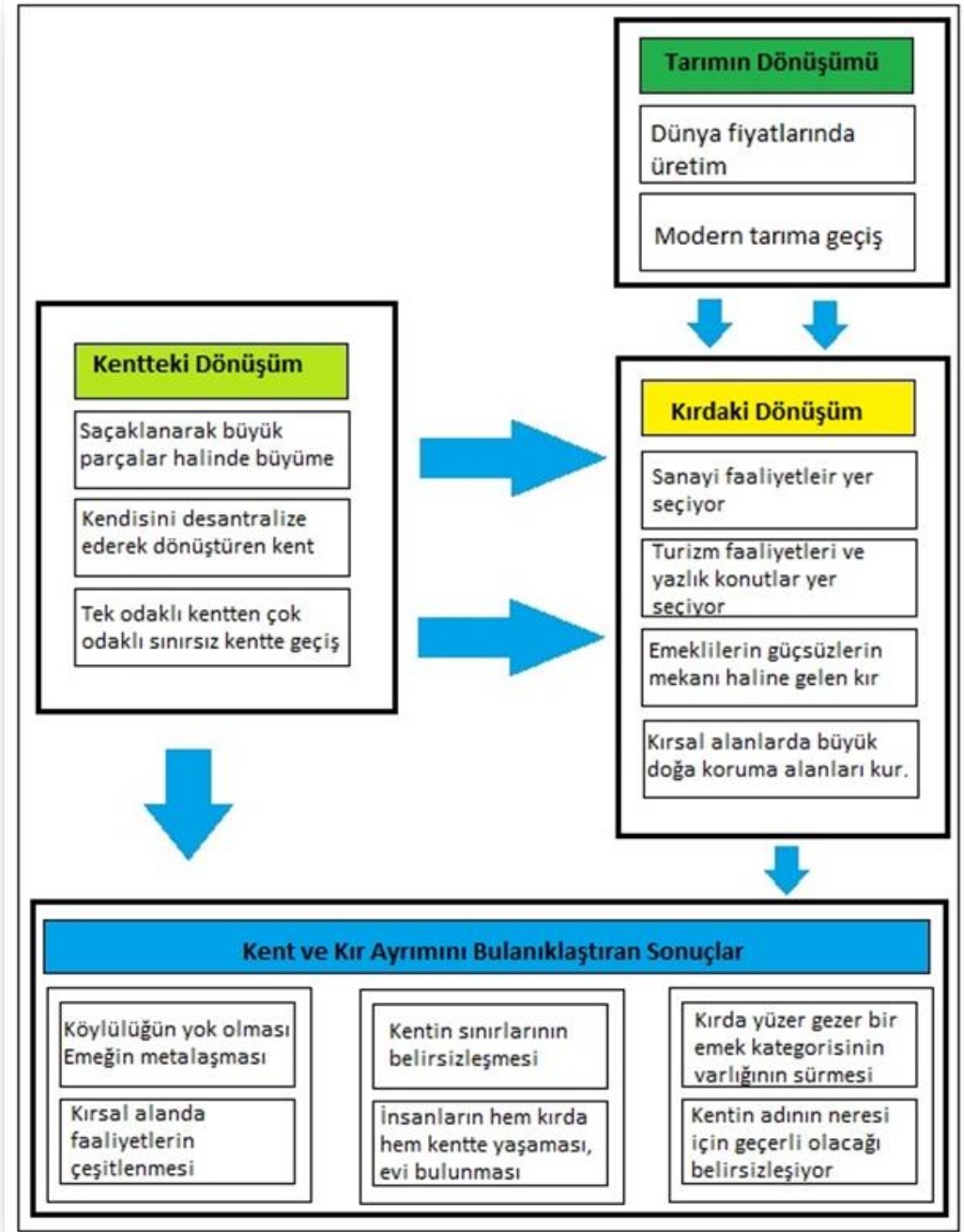
Avrupa Birliği Kırsal Alanların Belirlenmesine Yönelik Bir Sınıflandırma

	Kırsal Alanlar	Özellikleri
1	Yüksek derecede şehirleşmiş bölgelere yakın kırsal alanlar	<ul style="list-style-type: none">• Mesken, rekreasyonel, sanayi taşma sahaları• Nüfus büyümesi• Entansif (modern) tarım• Trafik akışında artışla karakterize edilmiş
2	Turizm amacıyla kullanılan alanlar	<ul style="list-style-type: none">• Sıklıkla kitle turizmi için donatılmış ağırlıklı olarak kıyı ve dağlık sahalar• Tarımsal faaliyetlerde azalış görülen bölgeler,• Şehirleşmede gelişmelerin yaşandığı bölgeler,• Yerleşmelerde parçalanmaların olduğu bölgeler olarak karakterize edilmiş
3	Çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirildiği kırsal alanlar	<ul style="list-style-type: none">• Ağırlıklı olarak tarıma bağımlılığın devam ettiği fakat Tarım dışı faaliyetlerin yerleştirilmeye çalışıldığı sahalar
4	Tarım faaliyetlerin baskın olduğu kırsal alanlar	<ul style="list-style-type: none">• Etkin veya baskın tarımsal faaliyetler,• Geleneksel veya zayıf, düşük verimlilik (üretim)
5	Ulaşım zorluklarının yaşandığı bölgeler	<ul style="list-style-type: none">• Orman-dağ ve ada alanları• Yüksek dış göç• Emekli veya ikinci konutlara yönelik iç göç özellikleriyle karakterize edilmiştir.

Kaynak: Avrupa Bölgesel Kalkınma İşbirliği 1994 ve Bakırcı, 2007'ye atfen Ceylan, 2019.

Kır Kent Ayrımını Bulanıklaştıran Süreçler

Kaynak: Tekeli, 2016:128.

Tarih boyunca kırsal alanlara yüklenen anlamlar

Gıda ve enerji kaynağı

Bozulmamış vahşi alan ya da bir huzur dolu pastoral alan

Bir oyun ya da kaçış yeri

Korunmaya muhtaç doğal bir kırılğan alan

Modernizasyon ihtiyacı olan ilkel bir yer

Kırsal alanların karakteristiği

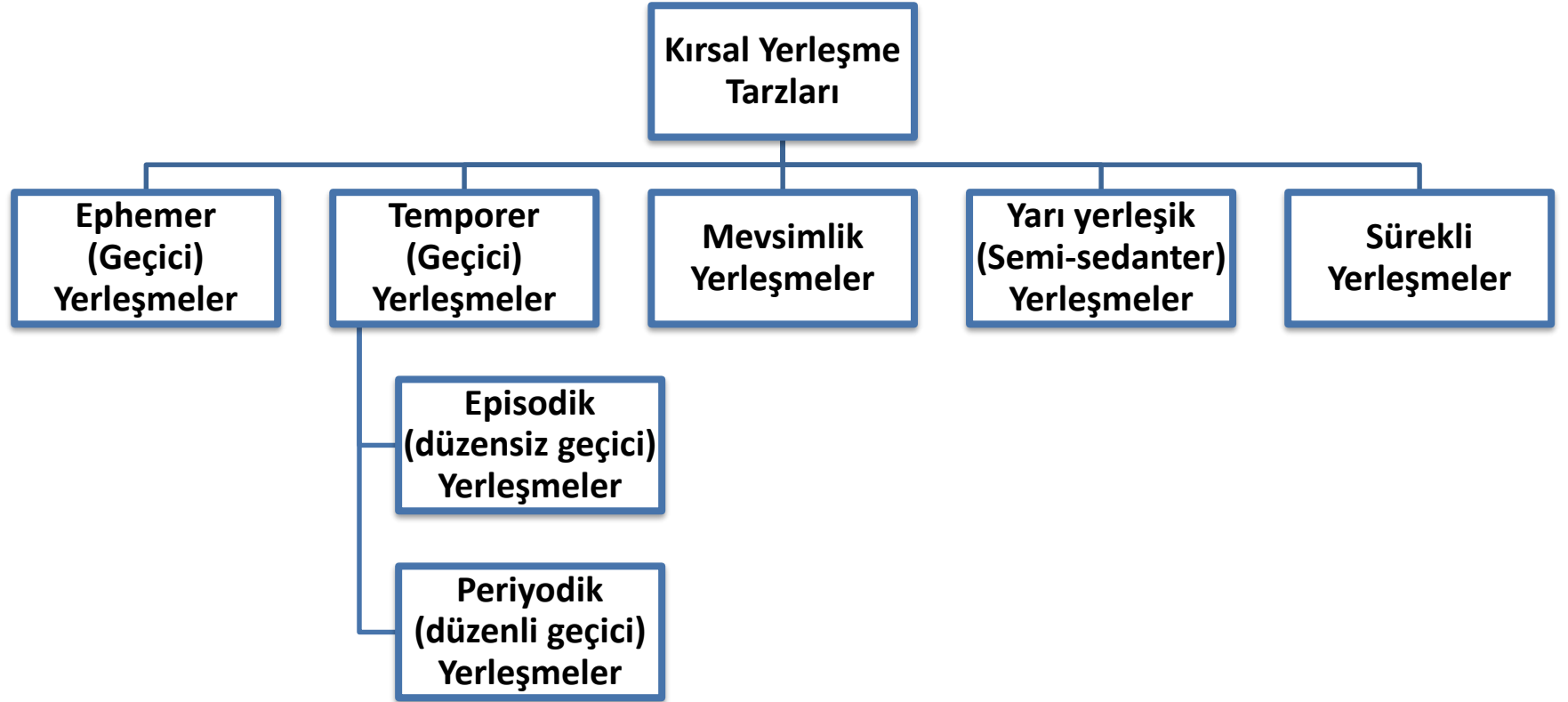
Kırsal yerleşmeler

```
graph TD; A[Kırsal yerleşmeler] --> B[Tarz bakımından kırsal yerleşmeler]; A --> C[Şekil bakımından kırsal yerleşmeler]; A --> D[Fonksiyon bakımından kırsal yerleşmeler];
```

Tarz bakımından kırsal
yerleşmeler

Şekil bakımından kırsal
yerleşmeler

Fonksiyon bakımından
kırsal yerleşmeler

Kaynak: Müller Wille (1954)'e göre B.Tolun-Denker, 1977.

Kırsal Yerleşme Tarzları

Ephemer (Geçici) Yerleşmeler

- Bu tip yerleşmelerde yerleşim yeri yalnız birkaç gün kullanılmaktadır, örneğin ilkel toplayıcılarda olduğu gibi.

Temporer (Geçici) Yerleşmeler

- Bu yerleşme tarzında yerleşme yeri birkaç hafta için kullanılmaktadır. Temporer yerleşmeler kendi aralarında yine ikiye ayrılmaktadır:
 - *a) Episodik (düzensiz geçici) yerleşme*
 - *b) Periyodik (düzenli geçici) yerleşme*
- Bu tip yerleşmeler ilkel avcı ve balıkçı toplumlarda görülmektedir.

Mevsimlik Yerleşmeler

- Bu yerleşmelerde yerleşme yeri birkaç ay kullanılmaktadır. Göçebe çobanlarda, avcı ve balıkçı toplumlardaki gibi.

Yarı yerleşik (Semi-sedanter) Yerleşmeler

- Bu tip yerleşmelerde yerleşme yeri birkaç yıl kullanılmaktadır. Özellikle ilkel çapa tarımı yapan topluluklarda yerleşme tarzı bu şekildedir.

Sürekli Yerleşmeler

- Yerleşme yeri birkaç kuşak tarafından kullanılmaktadır. Saban tarımı yapan toplumlarda görülür.

Yerleşme kademeleri ve özellikleri

Konürbasyon

Şehir

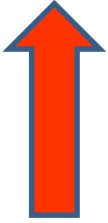
Büyük kasaba

Köy

Hamlet

İzole mesken

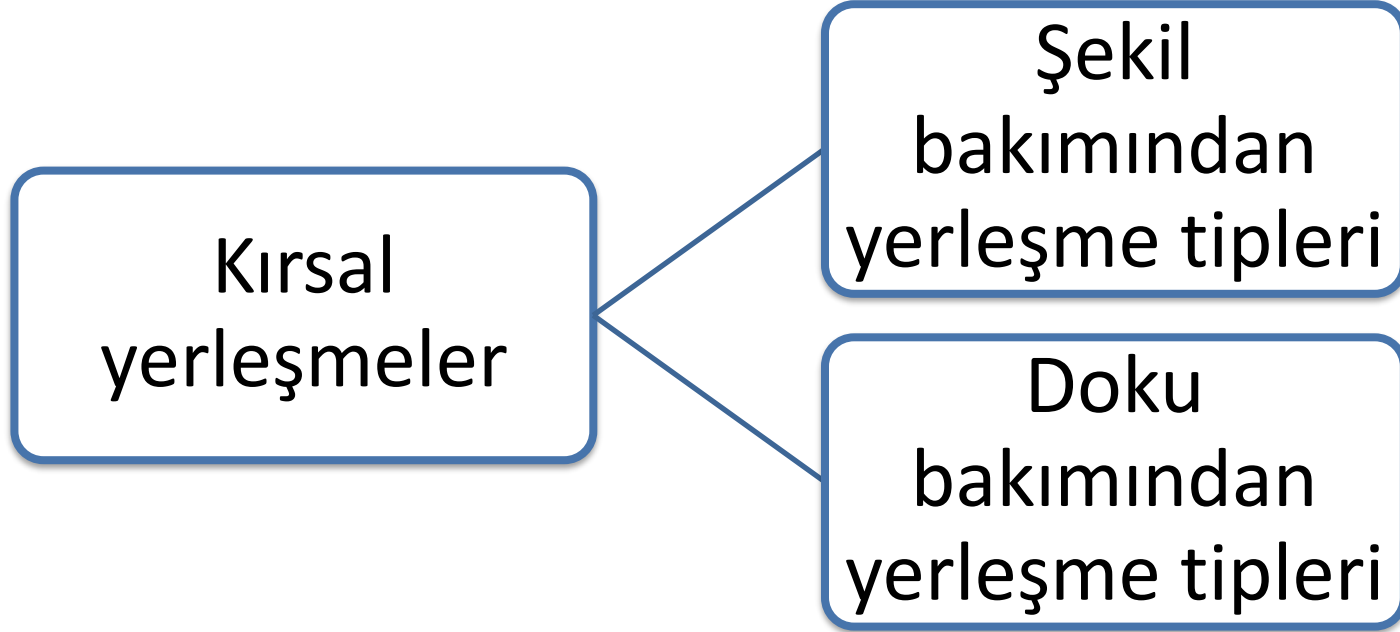
Daha fazla nüfus ve hizmet, yerleşme büyüklüğünde artış

Sıklıkta azalma

Kırsal Yerleşme Birimlerinin Ayrımı

Şekil bakımından yerleşme tipleri

Şekilsiz

Yol boyu

Dairesel

Dikdörtgen

Yıldız
Biçimi

Yelpaze
biçim

Doku bakımından yerleşme tipleri

Dağınık
desen

Toplu
desen

Yarı dağınık
desen

Dönemlik (Sezonluk)
kır yerleşmeleri

Tarım fonksiyonlu kır
yerleşmeleri

Hayvancılık
fonksiyonlu kır
yerleşmeleri

Sayfiye (Rekreasyon)
fonksiyonlu kır
yerleşmeleri

Dönemlik (Geçici) Kır Yerleşmeleri

Tarım fonksiyonlu dönemlik kır yerleşmeleri

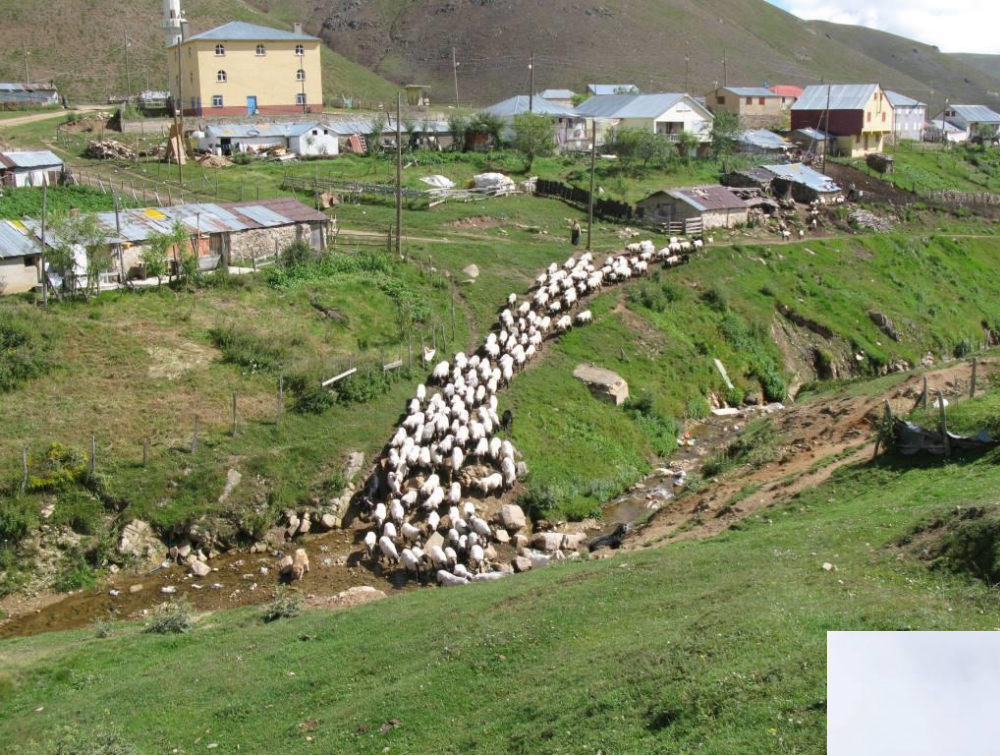
- Mezra yerleşmeleri
- Tarım çiftlikleri
- Bağ, bahçe, tarla yerleşmeleri

Hayvancılık fonksiyonlu dönemlik kır yerleşmeleri

- Yayla
- Mezra, Güzle, Barla
- Kışlaklar
- Kom
- Ağıl
- Hayvan çiftlikleri

Sayfiye (Rekreasyon) fonksiyonlu dönemlik kır yerleşmeleri

- Sayfiye yaylaları
- Tatil siteleri, tatil köyleri, yazlık evler
- Orman içi dinlenme tesisler, dağ evleri, kayak evleri
- Termal tesisler (Kaplıca, içmeceler)

Endüstri Toplumunda Kırsal Alanın Fonksiyonları

Bir tarım toplumunda köyün fonksiyonları

- Tarımsal üretim merkezi
- Köy el sanatları merkezi (Küçük ölçekli kırsal sanayi merkezi)
- Tarımla uğraşan halkın yaşam yeri

Endüstri toplumunda kırsal alanın fonksiyonları

- Tarımla uğraşmayan kent halkının yaşam ve dinlenme yeri (Rekreasyon alanı)
- Yerinden yönetilen endüstri merkezi
- Kentsel yerleşmeler için arazi rezervi

Kaynakça

- AYSAN, A.F., DUMLUDAĞ, D. (Eds.) 2014. Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar, İmge Kitabevi, Ankara.
- BAKIRCI, M. 2007. Kırsal Kalkınma: Kavramlar, Politikalar, Uygulamalar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- CEYLAN, S. 2019. Kırsal Alanların Yeniden Yapılanmasında İkinci Konutların Etkisi: Pelitköy (Burhaniye) Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı, Doktora Tezi (Yayımlanmamış), Ankara.
- GERAY, C. 2011. *Kırsal Gelişme Politikaları*, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- GİRGİN, İ. 2008. *Kırsal Altyapı*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:1562, Ankara.
- GÜNAYDIN, G. 2010. Tarım ve Kırsallıkta Dönüşüm: Politika Transferi Süreci/AB ve Türkiye, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- HILL, M. 2003. *Rural Settlement and The Urban Impact on the Countryside*. Hodder & Stoughton, London.
- MORRIS, J., BAILEY, A., TURNER, R.K., BATEMAN, I.J. (eds). 2001. *Rural Planning and Management*. Edward Elgar Publishing, Glos, UK.
- MOSELEY, M. 2003. *Rural Development: Principles and Practice*. Sage Publications.
- SHEPHERD, A. 1998. *Sustainable Rural Development*. Palgrave, New York.
- SINGH, S. & SINHA. S.P. *Strategies for Sustainable Rural Development*. Deep&Deep, New Delhi.

Kaynakça

- TEKELİ, İ. 2011. *Anadolu'da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, Tarih ve Yurt Vakfı yayınları, İstanbul.
- TEKELİ, İ. 2016. *Dünyada ve Türkiye'de Kent-Kır Karşılığı Yok Olurken Yerleşmeler İçin Temsil Sorunları ve Strateji Önerileri*, İdealkent Yayınları, Ankara.
- TOLUN-DENKER, B. 1977. *Yerleşme Coğrafyası: Kır Yerleşmeleri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2275, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:98, İstanbul.
- TUNÇDİLEK, N. 1978. *Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları*, İstanbul Üniversitesi yayınları No:2364, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. 2015. *Ekonomik Coğrafya: Kalkınma ve Küreselleşme*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. ÖZGÜÇ, N. 2015. *Beşeri Coğrafya – İnsan, Kültür, Mekan*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI. 1997. *Türkiye'nin Tarım Politikası ve Çevre*. Ankara.
- TÜRKİYE İŞ BANKASI. 1999. *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, İstanbul.
- WOODS, M. 2005. *Rural Geography*, SAGE, London.